

“Yaşamak Cesaret Veriyor.”

Radikal Kitap eki

Yaşamak Cesaret Veriyor

(08.03.2002, Radikal Kitap eki)

Nazan Haydari

‘Yıkık Kentli Kadınlar’ Marmara depremini yaşayan sekiz kadının özyaşam öykülerinden yola çıkılarak yazılan bir sözlü tarih örneği.

Bir söyleşide Müge İplikçi tarih ile düşüncelerini şöyle aktarır: “Tarih bizim hep içinde olduğumuz bir şeydir. Hep o bize bakar... Bizim ona bakışımız hiçbir zaman gerçekleşmez. Peki tarih nedir? Merkezde ve ağırlıklı olarak iktidarda olanı anlatan ki genellikle erkeklerdir, kuvvetli olandan yana ve kesinlikle farklı olanları es geçen kocaman bir süreçtir.” Sonra tanımladığı bu tarihi dermansız bırakacak bir bakış açısı sunar: “Tarihin bizi nasıl gördüğü değil, bizim tarihi nasıl gördüğümüzdür önemli olan.”

Bu düşünceler bir taraftan resmi tarihi sorgularken, diğer taraftan resmi tarihi güçlü kılanın biz okuyucular, dinleyiciler olduğunu vurgular. Kuvvetli olanı anlatan bir tarih ise sorgulandığı ya da alternatiflerinin oluşturulduğu bir noktada artık eski gücünü taşıyamaz. İşte ‘Yıkık Kentli Kadınlar’ çoğunlukla konuşanın ve konuşulananın anlatmadığı ve içermediği ‘öteki’ olanı anlatma, varlığını duyurma ve anlama çabası. Müge İplikçi’nin kaleminin kurduğu bir köprü üzerinden acılarını, kızgınlıklarını, kırgınlıklarını, özlemlerini ve mücadelelerini paylaşan kadınların sesleri. ‘Cesaretini yaşamaktan alan’ sekiz kadının, İsmet Palta, Gülay Ozantürk, Esmâ Çelik, Hanife Orhan, Nilgün Türkmen, Nuran Keser, Ayşe İlhan ve Melek Gündoğan’ın öyküsü. Kadınların deprem sonrası yaşam mücadelesini onların bakış açısından sunma çabası. Yarına bugünün farklı bir tarihini bırakabilme uğraşı.

‘Yıkık Kentli Kadınlar’ birbiri ile iç içe geçmiş birçok konunun yansıdığı önemli bir kitap. Depremi ve sonuçlarını farklı boyutlarda yaşayan kadınların özyaşam öykülerinden yola çıkan bir sözlü tarih örneği. Diğer bir düzeyde kurgu ile gerçeğin iç içe geçtiği, konusunu kadınlardan alan sekiz öykü. Bu çerçevede sosyal ve politik yapıda çatlaklar oluşturmuş, birçok noktada bir geçiş dönemi olmuş Marmara depremini ve sonuçlarını, depremi yaşamış ve sonuçlarından direkt etkilenmiş kadınların bakış açısından dinlememizi yalnızca bugünü daha kapsamlı boyutlarda anlamada değil, yarını değiştirmede de en önemli adımlardan biri sayılabilir. Ayrıca yazarın feminist yazar yanının da bu öykülerin sunuluş biçimlerinde üstü kapalı bir biçimde etkili olduğunu, bu tercihin olguları tek bir çerçeveye indirgemekten çekinen muhalif bir yazar kimliğiyle beslendiğini rahatça söyleyebiliriz.

Farklılıkları Vurguluyor

Tüm varlığı modernleşmek, geçmişi unutmak üzere kurulu bir ülkede yetişmiş bireyler olarak ezilmişliği olduğu kadar karşı çıkışları da öylesine karşıt kutuplar çerçevesinde tanımlamaya alışmışız ki, çoğu zaman bu kutuplar arasında neler olup bittiğini unuturuz. Başkalarının olduğu kadar kendi yaşamlarımızı da

tanımlarken modernin karşıtı geleneksel olmuştur... Laikin karşıtı İslamcı, solcununki sağcı, şehirlininki köylü. Ezilmişin karşıtı güçlü, tutucunun liberal... karşı çıkışın ise kabulleniş. Modern düşüncenin ve resmi tarihin günlük hayattaki bir yansıması olarak yaşamımıza ve hayat görüşümüze yerleştirdiğimiz bu kutuplar arasında gidip gelirken unuttuğumuz ya da göz ardı ettiğimiz bu kutuplar arasında varolan ikilemelerdir. 'Yıkık Kentli Kadınlar'ın öyküleri yalnızca yaşamlarında ve kimliklerinde yan yana varolan ikilemleri değil, aynı zamanda onların dışında varolan ikilemlerin yaşamları ve tercihleri üzerindeki etkilerini de yansıtır; kadınların sorunlarına, mücadelelerine, karşı çıkışlarına, özlemlerine, pişmanlıklarına evrensel birer tanım getirmek yerine anlamaya çalışır.

Kitaptaki kadınların öyküleri yalnızca maruz kaldıkları baskılardaki ve bunların oluşturduğu yaşam biçimlerindeki değil aynı zamanda bu sorunlara karşı çıkışlardaki farklılığı da sergiler. Baskıyı da mücadeleyi de politik sosyal ve kültürel etkenlerin çerçevesinde göz önüne serer. Bazı ortak simgeler kadınların yaşayışlarında farklı şekillerde yorumlanmış olsa da, bir taraftan kadınların yaşantılarında kesişen ve ayrışan yollara dikkat çeker, diğer taraftan bu kadınların hayatlarının içerisindeki bölünmüşlükleri ve parçalanmışlıkları gösterir. Bu simgeler bir bütün olarak bakıldığında ise kadınların yaşantılarında ve kimliklerinde yeterince anlatılmamış, incelenmemiş noktaları ortaya koyar. Zorunlu olarak vazgeçilen hayaller sonucunda seçilen ya da seçilmek zorunda bırakılan yollar, bu yolların ulaştığı noktalara bağlı olarak kimi kadının hayatında 'keşkeler' olarak hatırlanırken, kimileri için 'seçim' haline gelir.

Kitap, bütün olarak kadınların sorunlarına ve mücadelelerine evrensel bir bakış açısı getirmek yerine benzerlikleri ortaya koyarak ama farklılıkları da vurgulayarak yaklaşır. Öyküleri okurken anlarız ki kadınların yaşadıkları baskılar ve sorunlar erkek ve kadın eşitliğinin çok ötesinde. Eşitlik kavramı altında anlaşılamayacak yorumlanamayacak kadar karmaşık. Bu çerçevede 'Yıkık Kentli Kadınlar' kadınların mücadelelerini ya da sorunlarını kadın ve erkek eşitliği çerçevesine indirgemiş bir dönem feminizmine karşıt bir söylem oluşturur. Belli bir grubun deneyimlerinden yola çıkarak, belli bir grubun sorunlarına çözüm getirme endişesi ile varlığını belirlemiş feminist bakış açısına bir eleştiri getirir. Geçmişte Batı çıkışlı feminist teorilerin ışığında belirlenmiş bu bakış açısı Türkiye'de kadınların sorunlarındaki ve karşı çıkışlarındaki farklılıkları göz ardı etti. Her toplumsal kriz sonrasında olduğu gibi Türkiye'nin gerçekliğini birçok boyutlarda etkileyen deprem sonrası yaşananlar bu deneyimleri açıklayamayan teorilerin, kalıpların gözden geçirilmesini sorgulanmasını zorunlu kılmıştır. 'Yıkık Kentli Kadınlar'ın öykülerinin oluşturduğu tablo kadın hareketinin ne olduğunun ve ne yöne doğru gideceğinin sorgulanmasındaki gerekliliği sergiliyor.

Hayatlardaki Bölünmüşlük

Kitaptaki kurguya gelecek olursak yazarın bitaraf olarak dinlediği öyküleri doğrusal kronolojik bir anlatı çerçevesinde kurgulamadığını görürüz. Yazar, kadınların deprem ile bölünmüş hayatlarını geçmiş, deprem anı ve bugün arasında gelip giden parça parça öyküler şeklinde verir. Bunun kadınların farklı rollerde değişen ve çelişen kimlikleri ve tutarlı bir modele uyamayacak olan organize olmamış yaşantılarıyla ilintili olduğunu söyleyebiliriz. Deprem anından geçmişe dönüşler, bugünden deprem anını hatırlayışlar, geçmişten geleceğe atlamalar hayatlardaki bölünmüşlüğü, bugünün dünden kopukluğunu yansıtır. Deprem sonrası gerçekliği kabullenememe kötü düş ile bugünkü gerçek arasında gider gelir... Anılar bugün olur, bugün kötü bir düş halini alır. Yani Müge İplikçi'nin kurgu öykülerinde görünen gerçek ile gerçeğin iç içeliği bu sefer kadınların özyaşam öykülerinde ortaya çıkar, bu noktada ise kurgu ile gerçek sorgulaması kitabın bütününe taşınır.

Bu noktada ise öykü ile otobiyografi arasındaki çizgi belirsizleşiyor. Yazar, bu kadınların 'hislerine tercüman olmak' endişesi taşımaksızın, bu kadınların varlığını hayal ile gerçek arasında gidip gelen öykülerde yansıtmış. Bu arada görevlerden en önemlisi ise biz okurlara kalıyor. Bu öyküleri nasıl dinleyip nasıl hissettiğimize...